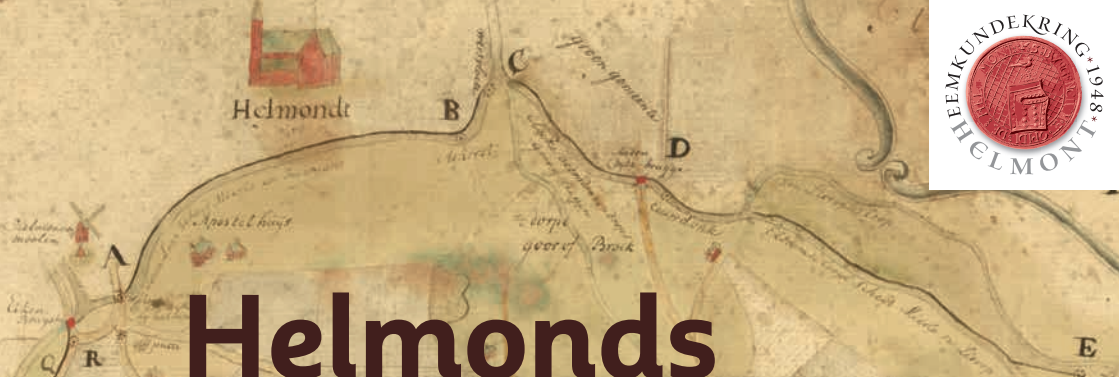

Kwartaalblad
Heemkundekring
Helmont

HERFST 2022
€ 3,25

Helmonds HEEM

58

Addy Kleijngeld

WONDER AKKORD

Addy Kleijngeld
Herinneringen aan Herberg d'n Tivoli
August van Lieshout

1

colofon

HEEMKUNDEKRING HELMONT

Inlichtingen:

E: info@heemkundekringhelmont.nl

Heemkamer:

Pastoor van Leeuwenstraat 23,
5701 JS Helmont
T: 0492 - 330342

Website:

www.heemkundekringhelmont.nl

BESTUUR

Voorzitter: Ton Janssens

T: 0492 - 522925

Secretaris: Dorethé van Dijk

T: 0492 - 474745

Penningmeester: Frans 't Sas

T: 0492 - 520945

Bestuurslid en P.R.: Gerry van Liempt

T: 0492 - 554233

Bestuurslid: Thea van Stokkum

LIDMAATSCHAP

Kringlidmaatschap incl. abonnement: € 25,-

Rekening Rabobank NL10RABO0123855004

t.n.v. Heemkundekring Helmont

HELMONDS HEEM

Redactie: Jolanda Bakker, Marleen van Amstel-Smits,
Hans Vogels en Marinus van den Elsen

E: redactie@heemkundekringhelmont.nl

Vormgeving/layout: Marinus van den Elsen

Druk: Laumé reclame-drukwerk

ISSN 1389-9937

Vergendkosten: binnenland 10 euro en buitenland
15 euro per jaar. Alleen voor leden die niet in de directe
omgeving van Helmont wonen.

Foto's gemaakt door/met dank aan:

Familie Kleijngeld, RHCe, G.P. van Berlo, Hans Vogels,
Henk van Dijk, Marinus van den Elsen, Jan van Bussel,
Heemkundekring Vegchele, Delpher, Wikipedia.

Omslag voorgijde: Elpee-hoes van Addy Kleijngeld
(archief van de familie Kleijngeld)

Omslag achtergijde: Gebrandschilderd raam in de voor-
deur aan de Prins Bernhardlaan. Het huizenblok werd in
de jaren twintig gebouwd in opdracht van textielfabriek
Van Vlissingen & Co, Vandaar de afbeelding van een
spinnewiel. (foto: Marinus van den Elsen)

INHOUD

Van de redactie 3

Van het bestuur 4

Agenda 5

Boekennieuws 6

Korte berichten 8

Addy Kleijngeld 16

Herinneringen aan
Herberg d'n Tivoli 24

August van
Lieshout 31

Begunstigers 35

Van de redactie

Addy Kleijngeld, de vermaarde musicus, componist en tekstdichter, zag het levenslicht in de gewezen Drukkerstraat. Hij genoot bekendheid als accordeonspeler en leider van het orkest Le Casse Musette. Als producer van grammofoonplaten en ontdekker van het zangertje Heintje, kreeg hij internationaal aanzien. Dat werd nog versterkt toen hij werd geïnviteerd om de befaamde chansonnière en filmster Juliette Greco, muzikaal te begeleiden. Er was geen betere accordeonist te vinden die à vue Franse musette kon spelen. Addy begeleidde haar staande een tournee door Nederland en België en bij een concert voor de Franse Televisie. Jaren later ontving zijn dochter, Addy was inmiddels overleden, het verzoek om bij het afscheidsconcert van de chansonnière aanwezig te willen zijn. Ze had met nadruk verklaard: *'Als ik aan Nederland denk, dan denk ik aan Addy Kleijngeld'*.

Ook vermaard was het verouderde pand dat op de hoek van het Groenewoud en Binnen Parallelweg stond. Het was door de tijd aangetast, maar kende een roemrijke geschiedenis. Eens huisvestte het Herberg d'n Tivoli, have en goed van Johannes van de Sande en zijn vrouw Justina. Het kwam daarna door erfenis toe aan Jan en Betje van Bussel, die in een belendend gebouw ook een expeditie- en handelsbedrijf exploiteerden. In de herberg vonden tal van activiteiten plaats, er was zelfs een heuse kalverenwaag. Voor de ingang stonden twee markante bomen. Het etablissement moest wijken voor de

sanering van het stationskwartier, maar de in het oog springende bomen bleven staan en bepalen tot op de dag van vandaag het aanzien van de Binnen Parallelweg.

Veel nijveraars hebben een rol van betekenis gespeeld bij de geschiedenis en de bloei van Helmond. Dat zich onder hen een glasblazerij bevond, is slechts bij weinigen bekend. Het was de in Duitsland geboren August van Lieshout, die in de jaren dertig naar Helmond verkaste, vanwege het opkomende nationaal-socialisme. In 1948 publiceerde de *'Helmondsche Courant'* een artikel over hem, waarin zijn bedrijfskansrijk voor Helmond werd genoemd. In 1940 had hij bij zijn woonhuis aan de Willem Prinzenstraat, een gasbrander laten installeren en was met de productie van sierglas gestart. Het was moeilijk om tijdens de bezettingstijd grondstoffen in te kopen. Met kleine hoeveelheden werden ze ingekocht. Toch groeide het bedrijf, 'LIKA' genaamd, uit tot een allround glasblazerij. Kort na de oorlog waren er vijf mensen in dienst en verkaste het bedrijf naar een werkplaats aan de Veestraat. «

Ons volgend kwartaalblad verschijnt op 1 januari 2023. Kopij kunt u tot 1 november zenden aan ons vaste adres redactie@heemkundekringhelmont.nl. De redactie is niet aansprakelijk voor de inhoud van geplaatste artikelen en behoudt zich het recht voor stukken te weigeren, in te korten of aan te passen.

Van het bestuur

Na de zomersluiting is de heemkamer weer geopend en wordt er ook weer druk gewerkt. Zo was de heemkundekring, samen met de Monumentenwerkgroep, bij het Helmond Art Festival aanwezig om aandacht voor het Helmond's erfgoed te vragen. Steeds meer mensen weten ons te vinden om oude gebruiksvoorwerpen, boeken en diverse documenten over Helmond te bezorgen. De boeken worden opgenomen in de bibliotheek en dubbele exemplaren verkocht aan geïnteresseerden. Documenten en archiefmateriaal worden zorgvuldig bekeken en gearcheerd. Soms is het materiaal zo bijzonder dat er speciale collecties van worden gemaakt, die op de website worden gepubliceerd. Wilt u het materiaal zelf bekijken dan bent u welkom in de heemkamer tijdens de gebruikelijke openingstijden.

Enkele bijzondere collecties zijn bouwtekeningen van circa 1900 tot 1950 uit het archief van architect Cor Paaps, schoolfoto's vanaf 1885, kadasterkaarten van Helmond en Stiphout en een uitge-

breide collectie krantenknipsels m.b.t. de geschiedenis van Stiphout in de jaren 1965 tot 2010. Het e.e.a. werd verzameld door Piet van Oorschot. Na diens overlijden werd het materiaal door zijn familie aan de heemkundekring geschonken. Ook zijn wij in het bezit van het koffertje van vroedvrouw Anna van Eekeren met daarin onder meer de administratie van alle bevallingen waarbij zij assisteerde in de periode 1917 tot 1960 en hebben wij de administratie gearcheerd van kraamverzorgster Jenny van Vlierberghe. Het betreft albums met foto's en geboortekaartjes van gezinnen waarin zij werkte in de periode 1960 tot 1975.

De Rabobank is weer gestart met de actie ClubSupport. Van 5 tot en met 27 september kon er weer gestemd worden, hopelijk op de heemkundekring zodat wij weer een bedrag kunnen incasseren ten bate van onze activiteiten. Tot slot is het bestuur nog op zoek naar een nieuwe penningmeester en naar mensen die de redactie van ons heemblad willen komen versterken. Heb je belangstelling kom dan eens praten met het bestuur. Koffie of thee staat altijd klaar! «

Onze Heemkamer

Elke donderdag bent u welkom op onze heemlocaties in het stadshobbycentrum Het Baken, Pastoor van Leeuwenstraat 23, 5701 JS Helmond. Van 10.00 tot 12.00 uur is de genealogiekamer geopend, voor ieder die belangstelling heeft voor zijn voorouders en daar onderzoek naar wil doen.

's Morgens van 10.00 tot 12.00 uur is de heemkamer enkel toegankelijk voor leden. 's Middags van 14.00 tot 16.00 uur en elke tweede dinsdagavond van de maand van 19.00 tot 21.00 uur, is de heemkamer openbaar voor het verwerven van informatie en kunt u desgewenst onze collecties en bibliotheek kosteloos raadplegen. Altijd staat gezelligheid en kennisverrijking voorop. «

Agenda

U ontvangt voor de lezingen en excursies géén afzonderlijke uitnodigingen. Noteer daarom onderstaande data in uw agenda of op uw kalender. Suggesties voor lezingen en excursies blijven van harte welkom.

.....

Vrijdag 21 oktober

Excursie Nederlands Centrum voor Autohistorische Documentatie

Het Nederlandse Centrum voor Autohistorische Documentatie (NCAD) verzamelt, beheert en ontsluit boeken, tijdschriften, foto's en andere documenten op het gebied van de geschiedenis van de auto in de ruimste zin van het woord. Ook documentatie over motorfietsen en het wegtransport behoort tot het aandachtsgebied. Het NCAD is één van de grootste auto-

archieven in Europa. In totaal beheert het circa 2000 meter documentatie die publiekelijk toegankelijk is. Het bevat ondermeer collecties van de ANWB en Olyslager, met werkplaatshandboeken, autofoto's, en brochures. In de bibliotheek worden allerlei documenten bewaard die met de autogeschiedenis van Helmond te maken hebben, zoals de opleggers en aanhangwagens van Jumbo, Max, Volvo en Van der Meulen-Ansems.

Inschrijven kan tot 7 oktober bij Gerry van Liempt: g.liempt@heemkundekring-helmont.nl of 0492-554233. Gelieve uiterlijk 13.45 uur aanwezig te zijn op het adres: Automotive Campus 30, 5708 JZ Helmond. Er kunnen maximaal 20 personen (gratis) aan de excursie deelnemen.

«

De zaak van Van der Meulen-Ansems in de Kerkstraat. Jet van der Meulen staat bij de ingang van de winkel, Janus zit aan het stuur van de voorste auto en Jos leunt tegen diezelfde auto.

Boekennieuws

Breuken in het land van Peel en Maas

Ronald van Balen e.a.

De Peel was ooit een hoogveengebied dat zich uitstreckte van Weert tot aan het vestingstadje Grave aan de Maas. Aan de westkant van de Peel ligt de Peelrandbreuk, een geologische breuklijn die van zuidoost naar noordwest loopt. Dit unieke geologische fenomeen heeft grote invloed gehad op de waterhuishouding, de natuur en het cultuurlandschap in Brabant en Limburg. De breukzone in de aardkorst veroorzaakt hoogteverschillen, natuurlijke aardbevingen, ijzerrijk kwelwater en moerassige omstandigheden in hooggelegen terreinen. Tot het begin van de vorige eeuw had niemand echt kennis van de oorzaak van de verschijnselen van de breuken, maar toch werd er op allerlei manieren gebruik van gemaakt. Het kwelwater werd benut voor watermolens en beschermende grachten rond hoeves en kastelen. Ook werd in de breukzone veen, zand, grind, leem en ijzeroer gewonnen.

*Het boek is te koop bij
Uitgeverij@matrijs.com
ISBN: 978-90-5345-579-1
Prijs € 29,95*

De dikke Daniëls, het verhaal van onze taal

Wim Daniëls

Wim Daniëls heeft zich zijn hele leven verwonderd over taal; over haar lenigheid, haar subtiliteit en haar complexiteit. Hij wijdde vele boeken, talloze artikelen en veelgelezen twitterberichten aan zijn grote liefde. Hij bekeek haar van alle kanten, keerde haar binnenstebuiten, boog zich over de dialecten versus het ABN, de klemtoon en de geschiedenis van uitdrukkingen en gezegdes. Hij zocht haar grenzen op, bedacht neologismen bij de vleet en legde haar in al haar schoonheid vast. Met *De Dikke Daniëls* presenteert Daniëls een overzicht, waarin hij die overgewaardeerde en onderbelichte aspecten van de taal de revue laat passeren. Met een jeu waar het vertelplezier van afspat, neemt hij de lezer mee in de wondere wereld van de taal.

*Het boek is te koop bij de Ganzenveer
ISBN: 978-90-2134-112-5
Prijs € 24,99*

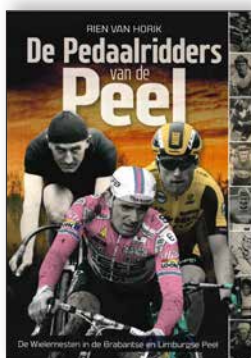

De 'grouwelyke misdaad'

Henk Roosenboom

Johan Godard Biertempel, een Zeeuwse zeeman en militair, kocht in 1756 een plantage in Suriname. Bij een overval door weggelopen slaven werd zijn vrouw vermoord. In 1765 haalde hij zijn zeventienjarige dochter Keesje op uit Nederland en dwong haar tot seks. Zes jaar later verkocht hij zijn plantage, keerde terug naar Nederland, kwam in Helmond terecht en werd daar lid van het stadsbestuur. Toen Keesje zwanger van hem bleek, werd Johan gearresteerd en opgesloten in het kasteel. Omdat de Helmondse drossaard de affaire in de doofpot wilde stoppen, greep de Raad van Brabant in. Zowel vader als dochter werden naar de Gevangenpoort in Den Haag overgebracht. Op 29 juli 1774 werd Johan veroordeeld tot de doodstraf en Keesje tot vijftig jaar tuchthuis.

*Het boek is verkrijgbaar via de boekhandel of via www.walburgpers.nl
ISBN: 978-94-6249-874-7
Prijs € 24,99*

De Pedaalridders van de Peel

Rien van Horik

De verplichte coronapauze bood wielerspeaker Rien van Horik de gelegenheid om een boek te schrijven over de regionale wielergeschiedenis. Naast gekende 'wielernesten' zoals Asten, Someren en Lierop komt Helmond ruim aan bod. Helmond was een echte wielersstad; in totaal heeft de stad tussen 1900 en 1945 zes wielersbanen gekend. En wat te zeggen van de landelijk bekende Ronde van Helmond en de Profronde van Stiphout. De befaamde Helmondse wielersclub 'Buitenlust' werd al opgericht in 1934 en bracht talloze wielervedetten voort. 'Buitenlust' begon met een zandbaantje aan de Bakelsedijk en heeft nu een mooie accommodatie bij het nieuwe kanaal in Rijpelberg. Voor wielersfans is dit boek een feest van herkenning. Het boek telt 252 pagina's en is geïllustreerd met bijna 700 foto's en bevat meer dan 100 geschreven 'Wielersportretten' van wielersrenners en wielersrensters uit de Peelregio.

*Het boek is te koop bij de Ganzenuveer en via www.rienvanhorikcycling.nl
ISBN: 978-90-9036-107-9
Prijs € 22,50*

Locatie sculptuur Maria van Brabant niet eervol

Een sculptuur is een beeldhouwwerk dat, ter ere of als gedachtenis aan iemand, op een in het oog springende locatie wordt geplaatst. Vaak zijn het historische en noemenswaardige mensen die met een beeltenis worden geëerd. De objecten kunnen in een galerie of museum staan, maar ook in de openbare ruimte. In Helmond wordt Hertogin Maria van Brabant, de meest achtenswaardige persoon die de stad ooit kende, met zo'n kunstwerk eer bewezen. Het kreeg een plaats aan 't Oude Huys, waar ooit stads eerste burcht stond. Maar of die locatie in het oog springend is, in de juiste zin van het woord, is subjectief.

Maria van Brabant werd rond 1190 geboren als oudste dochter van hertog Hendrik I van Brabant en Mathilda van Boulogne, dochter van Maria van Engeland en kleindochter van koning Stefanus. Ze was als Vrouwe van Helmond een invloedrijke inwonerster en had een sterke invloed op de cultuur en geschiedenis van haar tijd. Na het overlijden van haar vader in het jaar 1235, erfde zij de Heerlijkheid Helmond. Ze vestigde zich in Den Borch of d'Oudehuys, de eerste burcht die de stad kende.

Uit enige oorkonden blijkt dat zij zich intensief bezighield met de ontwikkeling van Helmond. Zij was betrokken bij de stichting van de Abdij van Binderen en zorgde ervoor dat die werd opgenomen in de Orde der Cisterciënzers. Maria van Brabant overleed in 1260 en werd naast haar moeder in de Sint-Pieterskerk van Leuven bijgezet. Als Hertogin van Brabant was zij de meest decente persoon die ooit in Helmond verbleef.

Men zou dus mogen verwachten dat Maria van Brabant met een groots

standbeeld, mogelijk midden op de Markt, geëerd zou worden. Zover is het nooit gekomen, maar er is wel een beeldhouwwerk in een geringer formaat, dat werd vervaardigd door de Stiphoutse kunstenares Rieky Wijsbek. Het was eens een geschenk van de gemeente Helmond aan Heemkundekring Helmont (toen nog Helmond-Peelland) ter gelegenheid van het 40-jarig bestaan. Het werd in mei 1988 onthuld door wethouder Meijer, samen met de toenmalige voorzitter van de Heemkundekring Duquesnoy.

Het beeld staat dus aan 't Oude Huys, min of meer op de plaats waar in 1981 restanten van de oude burcht werden aangetroffen, die vermoedelijk rond het jaar 1175 werd gebouwd. Het bestond uit een stenen donjon of verdedigbare woontoren, met een doorsnede van veertien meter en enige houten gebouwen. Het geheel was omheind met een houten palissade en een brede gracht. Boven de nog steeds aanwezige fundering van de donjon, is een lichte verhoging aangebracht waarop de sculptuur werd

*Dit is de oorspronkelijke plek van het beeld van Maria van Brabant; midden in een betonnen cirkel die de oude fundering van de donjon aangeeft.
(foto: Marinus van den Elsen)*

neergezet. Het is de exacte locatie waar Maria van Brabant verbleef, dus bij uitstek de meest geschikte plaats voor de memorie.

Lange tijd heeft de sculptuur op deze historische locatie gestaan. Het is de exacte plaats waar Hertogin Maria van Brabant verblijf hield en dus geschiedkundig van groot belang is. De plek werd echter respectloos voor een speeltuin bestemd. Niet dat een speelplaats nodeloos is, maar er was genoeg ruimte voor dat kindervermaak voorhanden. De speeltoestellen zijn inmiddels verouderd. Nu zijn er verregaande plannen om er een houten klimrek in de vorm van een kasteeltje te plaatsen.

En het sculptuur van de Vrouwe van Helmond? Dit bezit van Heemkunde-kring Helmont viel, zonder enig overleg,

*Onthulling van het beeld van Maria van Brabant door wethouder Meijer en de voorzitter van de heemkring Duquesnoy.
(collectie: RHCE, foto: G.P. van Berlo)*

een eerloze bestemming in de nabijheid ten deel. Inwoners en bezoekers van Helmond zullen moeite hebben om het daar te vinden, temeer omdat het op een nietig grasveld staat dat op zijn zachtst gezegd wel enig onderhoud zou kunnen gebruiken. Toen de hierbij afgebeelde foto werd gemaakt, bleek het terrein zelfs als hondenuitlaatplaats gebruikt te worden. De locatie is ook niet opgenomen in de beeldenroute van de stad, omreden dat die te ver van het centrum zou liggen en de weg ernaartoe nauwelijks te belopen zou zijn. Men mag dus stellen dat de locatie voor de hoogst achtbare inwoner van Helmond, beslist eerloos is. Voor de wethouder van cultuur de schone taak om het genomen raadsbesluit te heroverwinnen. Het verdichtsel over Maria van Brabant zal hierbij verhelderend werken.

Door een buurtbewoonster werd onlangs gesuggereerd dat de nagedachtenis beter tot zijn recht zou komen in het nieuwe Burgemeester Geukerspark. Dat lijkt een rationele gedachte, temeer omdat Maria van Brabant dan naast andere achtbare personen uit de Helmondse geschiedenis herinnerd kan worden. Maar toch, 't Oude Huys is en blijft de meest voor de hand liggende locatie. Maar die moet dan wel respectvol en opvallend zijn. Het is de vraag wiens verantwoordelijkheid dat is. Is het de gemeente die onderhoud moet plegen of moet de heemkundekring hiermee worden belast? Het is in ieder geval positief dat de buurt op de situatie en het achterstallig onderhoud reageert. Mogelijk is een buurtinitiatief, waarbij bewoners hun buurt, straat of wijk verbeteren, een mooie oplossing. «

De Vrouwe van Helmond staat in een troosteloos grasperk, waaraan weinig of geen onderhoud wordt gepleegd. (foto: Hans Vogels)

Bezoek Weverij- museum Geldrop

Het is al twee jaar geleden dat Heemkundekring Helmont haar leden een excursie kon aanbieden. Debat daaraan was de coronapandemie, die de fysieke en mentale gezondheid aantastte. Hierdoor kwamen alle activiteiten te vervallen en verstoring van het normale leven was schering en inslag. Dan is het toch spitsvondig om samen het Geldropse Weverijmuseum te bezoeken. Schering en inslag zijn daar zeer gebruikelijk en vormen zelfs de basis van alles wat er wordt geëxposeerd.

Het bezoek bleek alleszins de moeite waard. In het museum wordt de rijke Geldropse textielhistorie in de negentiende- en twintigste eeuw belicht. Er staan talrijke, nog altijd werkende, weefgetouwen opgesteld. Eclatant is een jacquardmachine, gebaseerd op een vinding uit 1800, die met ponskaarten wordt bestuurd en als voorloper van de automatisering kan worden beschouwd. In een grote hal staan vlecht- en breimachines uitgestald, alsof ze nog dagelijks worden gebruikt. Mensen, die lang in de textielindustrie werkzaam zijn geweest, vertellen over hun ervaringen en laten zien hoe stoffen en patronen, met een variatie aan kleuren en garens, worden gemaakt.

Wat heemkundigen moet aanspreken is dat het museum beschikt over een watermolen, die in een document uit 1787 wordt omschreven als zijnde een koren-, olie- en vollersmolen.

*De jacquardmachine, een spel van lijnen als een uitbundige creatie van kunst.
(foto: Gerrie van Liempt)*

Vanaf 1820 werd hij daadwerkelijk gebruikt om te vollen, een nabewerking op wollen stoffen, waardoor die vervilt en kwalitatief beter worden. Bij het tot stand komen van het museum besloot men het gemaal in ere te herstellen. Aan de hand van tekeningen werd hij geres- taureerd en opnieuw operationeel.

Er werd een verhelderende kijk gegeven op de productie van textiel. Weefgetouwen zijn machines voor die fabricage. Hoe het eerste getouw eruit heeft gezien is niet bekend, al staat op een Egyptische schaal van aardewerk, daterend uit circa 4400 voor Christus, een op een weefge- touw lijkend werktuig afgebeeld. Dat er sindsdien veel is veranderd werd in het museum duidelijk gemaakt door gidsen die door de wol geverfd bleken te zijn. Met hun toelichting kwam er garen op de klos. Het weefproces werd aanschouwelijk gemaakt, op een manier waarbij iedereen over dezelfde kam werd geschoren en niemand over de hekel gehaald. Het was een gezell- ige en vooral leerzame dag, iedereen heeft er beslist garen bij gesponnen. «

Vernieling monument aan het Maurickplantsoen

Met de waardige viering van vijfenzeventig jaar bevrijding, zijn door Heemkunde-kring Helmont, in samenwerking met de gemeente, op diverse plaatsen in de stad zogenaamde struikelstenen gelegd. Het betreft stenen, waarin de familienaam, het geboortjaar en de deportatie- en overlijdensdatum van slachtoffers van de Holocaust zijn aangebracht. Aan het Maurickplantsoen werd een monument met een struikelsteen en een plaquette geplaatst, die herinneren aan het trieste gebeuren.

Helaas zijn er individuen in onze samenleving die de gevolgen van de afgrijselijke gebeurtenissen niet beseffen en de bijzondere monumenten niet waarderen. In ieder geval werden zowel het monument als de struikelsteen zo zwaar beschadigd, dat ze vervangen moesten worden. Met medewerking van de gemeente is een nieuw, hopelijk hufterbestendig, monument tot stand gekomen. Inmiddels is dit aan het Maurickplantsoen geplaatst. Hopelijk wordt er nu wel respectvol mee omgegaan. Het is wel wenselijk dat er toezicht gehouden wordt. Ook het plantsoen

waarin het monument staat kan wel enig onderhoud gebruiken. Mogelijk is hier voor wijkbewoners een mooie taak weggelegd. Zoiets wordt buurtinitiatief genoemd. (foto's: Henk van Dijk). «

Telefoonles

In de naoorlogse tijd werden veel noviteiten geïntroduceerd, één daarvan was het radiotoestel. Zo'n geluidsontvanger was er natuurlijk al veel langer, maar het bezit daarvan was door de Duitse bezetter niet echt aangemoedigd. Je kon ermee naar Radio Luxemburg luisteren en Eddy Christiani was niet te beroerd om er zijn gezangen mee ten gehore te brengen. Ook de Houtse Odulfusschool leek door de nieuwigheden bevangen te zijn. Elk klaslokaal werd toegerust met een telefoontoestel. Ook dat was weliswaar geen nieuwe ontdekking, maar voor de meeste scholieren wel opzienbarend. Het was een zwart apparaat dat aan de wand was bevestigd en waarmee je op afstand met elkaar kon praten. Het bleek gemaakt te zijn van bakeliet, een materiaal dat door een Belg was bedacht en dus betrouwbaar moest zijn. De werking van het toestel was een novum van ene Alexander Graham Bell. Geen enkele scholier kende hem, dus zal het 'ginnen Houtse' geweest zijn.

De klas keek nieuwsgierig, vooral vragend, naar het mysterieuze apparaat. Noem het vooruitstrevend of educatief, het bracht de meester in ieder geval op het idee om zijn leerlingen telefoonles te geven. Het apparaat bestond volgens zijn zeggen uit twee cruciale delen. Het ene was een zogeheten haak die boven op het toestel lag. Het ding had een mondstuk waardoor je kon praten en een oorstuk om te luisteren. Het andere was een draaischijf, waarmee een verbinding met een persoon naar keuze kon worden gemaakt.

De schijf had tien ronde gaten waarin de cijfers 0 tot en met 9 stonden. Door je vinger op het juiste cijfer te zetten en met de klok mee te draaien, kon je het kiezen. Bij een stop keerde de schijf terug naar zijn rustpositie. Dit moest herhaald worden totdat het hele nummer was ingegeven en het contact tot stand werd gebracht. Om met iemand op 't Hout te telefoneren, moest je drie cijfers achter elkaar draaien. Dat betekende dat er in het dorp wel honderd van die toestellen moesten zijn. Alle leerlingen kregen de gelegenheid het vernuft te beproeven. Je leerde jezelf keurig voor te stellen en om goedgemanierd te vragen of je met de juiste persoon van doen had. Na die plichtplegingen mocht je zowaar via het apparaat praten met een klasgenoot in een ander lokaal.

Niemand kon bevroeden welke ontwikkeling de telefoon door zou maken. De kiesschijf werd vervangen door toetsen en computerchips maakten het mogelijk om draadloos te telefoneren. In deze tijd beschikt iedereen over een mobieltje, een portable telefoon die te pas en te onpas wordt gebruikt. Het schijnt dat verslavingen daaraan veelvuldig voorkomen. Dit kan toch nooit de bedoeling van die Alexander Graham Bell zijn geweest! «

Bezemer: hakken, steunzolen en sigarenuormen

Van dik hout zaagt men planken wordt weleens gezegd, maar voor de voormalige houtverwerker Bezemer & Zonen gold: van dikke stammen zaagt men planken. Dikke en dunne, al naargelang ze voor de productie van sigarenvormen, schoenhakken en uiteenlopende houten producten werden gebruikt. Rond 1900 richtte Naris Bezemer, aan de Weg op den Heuvel, een stoomtimmerfabriek op. Tien jaar later werkten er tien personen. In 1914 startte de onderneming met de productie van mallen om sigaren vorm te geven, het was een belangrijk basisproduct. Na de oorlog verhuisde het bedrijf naar een nieuw bedrijfspand aan de Kanaaldijk Zuidwest. Door de jaren groeide het uit tot een industrie, die aan tweehonderd personeelsleden werk verschaftte.

De producten werden vervaardigd met vindingrijke mechanische werktuigen. Dikke boomstammen, hoofdzakelijk populieren en beuken, werden tot handelbare componenten gezaagd. Dan volgde een verfijning in afmetingen, waarna het basisproduct

van het natuurlijk aanwezige vocht werd ontdaan. Voor dat procédé was het eigen zaagafval voldoende om een enorme drooginrichting brandend te houden. Middels een vernuftige zuiginstallatie werd het naar de vuurhaard gezogen. Na de droging ging het materiaal

naar de productieafdeling. Alle hier gebruikte machinerieën werden door Bezemer zelf ontwikkeld. Mede om die reden groeide het bedrijf uit tot een grote onderneming. De gebogen vormen van de mallen, evenals die van schoenhakken en andere producten, kwamen machinaal tot stand. Er werden sigarenvormen gemaakt in allerlei soorten en maten. De hakken, zeker die voor damesschoenen, werden geleverd in alle gangbare modetinten, zodat ze de schoenfabriek kant-en-klaar bereikten.

Bezemer exploiteerde ook een schoolmeubelfabriek, die succes oogstte met aantrekkelijke en solide modellen. De firma had ook een goede reputatie als producent van gezwaluwstaarte slagereblokken en van weeftoestellen voor de zijde-industrie en het ineenvlechten van Smyrnatapijten. Voor de Amsterdamse Archshoe Company maakte het bedrijf zogenoemde cambreurs, houten steunzolen die de voetholte ondersteunden en voor een juiste voetbuiging zorgden. Daarvoor had het machinerieën ontwikkeld, die het fabrikaat in het juiste model konden brengen. De hakken waren merendeels bestemd voor de

binnenlandse markt. Bezemer was het enige bedrijf in ons land die ze fabriceerde. Zowel de sigarenmallen als de hakken waren exportartikelen, maar beiden waren aan zware buitenlandse concurrentie onderhevig. Die werd extra bemoeilijkt omdat Bezemer voor haar export indirecte belastingen moest betalen. Het productiepeil en rendement wist men niettemin te handhaven, dankzij een voorsprong in het productieproces en de aanbieding van steeds nieuwe bijproducten.

Rond 1963 zag het bedrijf de omzet van de hoofdpijlers, sigarenvormen en schoenhakken, drastisch verminderen. Een uitstel van betaling was nodig om het hoofd boven water te houden. Er waren toen nog slechts honderd werknemers in dienst. In 1968 werd de onderneming overgenomen door Bernhard Hartmann, een zakelijke relatie. Diens bedrijf overleefde twee grote branden, maar raakte uiteindelijk toch in moeilijkheden. De zaken liepen zo drastisch terug dat de klanken in de fabriek verstomden. De bedrijfshal werd deels in gebruik genomen door het standbouwbedrijf Stand-In.

«

Addy Kleijngeld

*Accordeonist, componist, producer, tekstdichter
en talentscout*

door *Henny de Leeuwe-Kleijngeld*

Op 29 december 1922 werd Adrianus Wilhelmus (Addy) Kleijngeld geboren. Hij was het vierde kind uit het huwelijk van de uit Uden afkomstige Wilhelmus Adrianus Kleijngeld en de Helmondse Wilhelmina Antonetta Huberta Cornelissen. Addy zag het eerste levenslicht aan de toenmalige Drukkerstraat, in de wijk die toen nog enigszins denigrerend het Haagje werd genoemd. Nu is Helmond West een betere benaming en de Drukkerstraat werd herzien in Jonkerstraat en later in Markiesstraat. De boreling zou later furore maken als accordeonist. Dat lag eigenlijk ook voor de hand, want zowel zijn vader als zijn grootvader waren met het accordeonvirus behept. Het lag dus diep in zijn chromosomen opgesloten.

Het gezin Kleijngeld verliet de Drukkerstraat en settelde zich aan de Zuid Koninginnewal, waar vader Willem het café Limburgia exploiteerde. Het stond tegenover het toenmalige politiebureau en mag dus niet verward worden met de latere discotheek Castel. Er gaan onbevestigde geruchten, dat Addy in het etablissement sigarettendoosjes verzamelde en daarmee zijn eerste accordeon bijeen spaarde. Zeker is het niet. Wat wel zeker is, is dat zowel Willem als opa Adrianus de accordeon bespeelden. Zo zal gewis de muzikaliteit van de jonge Addy ontstaan zijn. Eens vertelde hij dat hij les had willen nemen bij de muziek-

school Lodewijks, destijds gevestigd aan de Kromme Steenweg. Toen hij zich bij de school meldde, werd hij afgescheept met de woorden: *'geen leerlingen uit het Haagje en zèker niet met een accordeon'*.

Die dreun kwam hard aan, maar hij liet zich er niet door uit het veld slaan en oefende ijverig verder. Dat moest ook wel, want Willem regeerde met straffe hand. Addy moest alle dagen studeren, dus voetballen op straat of zwemmen in het kanaal was voor hem nauwelijks weggelegd. Zelfs naar school gaan zat er vaak niet in. Al heel jong moest hij, samen met zijn vader en zusje Dymphie die

Addy in 1934, vlak voor zijn eerste reis naar Hilversum voor een radio-optreden.

drumde en zong, in het café het publiek entertainen. Addy vond dit betreurenswaardig, hij had het graag anders gezien. Vrolijker was de vioolspelende onderwijzer die hem graag hoorde musiceren. Soms stelde hij Addy voor zijn accordeon mee naar school te brengen: *'dan spelen we samen Dichter und Bauer'*.

Jong bekend

Als jongen van twaalf speelde hij al voor de Katholieke Radio Omroep. Dat was opzienbarend, de kranten stonden er vol van. Daarnaast speelde hij in

de bioscoop Alcazar, om bij gebrek aan een explicateur, stomme films muzikaal te begeleiden. De filmkeuring was in die tijd bijzonder streng, bij een bloot been moest je bij wijze van spreken al voljarig zijn om überhaupt tot de voorstelling toegelaten te worden. Dan is het op zijn minst vreemd dat een veertienjarige wel de muziek mocht verzorgen.

Van de pastoor van de Lambertusparochie kreeg hij verlof om zich in het bespelen van het kerkorgel te bekwamen. Wel werd van hem verlangd dat hij enkel eerbiedwaardige muziek zou spelen. Aangezien hij vaak bij bruiloften en partijen optrad, oefende hij ook met toenmalige schlagers. Dat ging fout toen de koster eens *'Heidewitschka vooruit geef gas'* door het bedehuis hoorde galmen. Hij schopte de aspirant organist de kerk uit en het was afgelopen met de repetities. Ach, het was slechts een incident. Zijn muzikaliteit ontwikkelde zich met educatie van goede musici. Naast de accordeon bespeelde hij verscheidene muziekinstrumenten, van piano en saxofoon, tot drums, gitaar en bas. Bij het volgen van het basisonderwijs maakte hij dan niet zo'n goede start, maar hij behaalde vlot de graad van muziekleraar en voldeed aan alle wettelijke eisen voor de handel in muziekinstrumenten en grammofoonplaten. Dat was ook nodig, want in 1954 opende hij aan de Noord Koninginnewal een muziekwinkel. In juli van jaar maakte hij een tournee door Italië, samen met het accordeonduo Les Deux Jeateux (Tonny Eyk en zijn zus Jeanette). Addy regelde ook dat de toen nog onbekende boyband 'The Lettersets'

(Pierre Kartner en Dimitri van Toren), de eerste single kon opnemen. In 1957 richtte hij het accordeontrio 'De Vrolijke Mijnwerkers' op, waarvan drummer Frans de Groot en accordeonist Tiny van Veghel, later vervangen door Tonnie Melis, en natuurlijk de grootmeester zelf deel uitmaakten.

Grote successen

In het oog springend is, dat het Parijse Conservatoire national Supérieur de Musique hem begiftigde met een

diploma van verdienste voor het bespelen van de accordeon. Dat de muziekacademie hem terecht eerde, bleek toen hij in 1952, bij het te dien tijde gehouden wereldkampioenschap, een eervolle vierde plaats verwierf. Nederland was veel uitstekende accordeonspelers rijk, maar het was Addy Kleijngeld die de eerste plaats behaalde bij de Nederlandse titelwedstrijd. Gedreven door deze successen richtte hij de 'Accordeonvereniging Helmond A. K.' op, met musici die hij zelf had opgeleid.

De eerste foto voor de fans van Nederlands beste accordeonist.

De accordeonvereniging Helmond, met musici die hij zelf had opgeleid.

Ook daar was hij succesvol mee, ze werden in 1956 Nederlands kampioen.

Addy speelde jarenlang op feesten en partijen en in diverse dancings. Stapsgewijs werd hij de meest gevraagde accordeonist van het land. Hij speelde in tal van radio-orkesten. Van het accordeonorkest onder leiding van Jan Gorissen tot het orkest Lanquestra, maar ook bij Victor Sylvester en Casse Musette onder leiding van Ru van Veen. Hij verzorgde veel radio-uitzendingen en begeleidde legio artiesten, zoals Nina en Frederik, Conny Stuart en Marcel Tielemans.

Groot was zijn verbazing toen hij werd benaderd door de Nederlandse Radio Unie. Of hij wilde spelen bij een tournee van de befaamde chansonnière en filmster Juliette Greco. Haar vaste begeleider had zijn been gebroken en kon de reis niet meemaken. En, zo had

ze vernomen, er was in Nederland een grootse accordeonist die à vue fantastisch Franse musette kon spelen. Die wilde zij contracteren. Addy begeleidde haar bij een tournee door Nederland en België en bij een optreden voor de Franse Televisie. Het werd een daverend succes. Na het tournee wilde ze hem ook binden aan een tournee door Canada. Omdat Addy zijn vrouw en Helmond niet lang kon missen weigerde hij. Het werd hem niet in dank afgenomen. Er ontstond ruzie waarbij enig meubilair gesneuveld schijnt te zijn. Vele jaren later werd zijn dochter, Addy was inmiddels overleden, benaderd door haar manager met de invitatie om het afscheidsconcert van Greco, inmiddels tachtiger, bij te wonen in Caré. Ze had hem in vertrouwen gezegd: *'als ik aan Nederland denk, denk ik aan Addy Kleijngeld'*. Ze was blij met enkele foto's van haar en Addy en vroeg bescheiden of ze die als herinnering mocht houden.

Platenproducent

Circa 1950 werd Addy Kleijngeld ook platenproducent. Zijn ervaring met populaire muziek was een uitstekende basis voor deze nieuwe richting. Honderden, zoniet duizenden, grammofoonplaten heeft hij geproduceerd, tal van zangers en muzikanten ontdekt en succesvol gemaakt. De gedachten gaan uit naar Gert en Hermien Timmerman, The Scorpions, Cuby and the Blizzards, Mikis Theodorakis en het Trio Hellenique. Zijn grootste ontdekking was het kind-

sterretje Heintje. Toen hij het zangertje ontdekte zag hij daar veel van zichzelf in terug, een jochie uit een arbeidersgezin zoals hijzelf op die leeftijd ook was. Hij wist hoe verraderlijk de showbizz is, en hoe het voor een kind is om geen optimale pedagogische begeleiding te hebben. Samen met zijn vrouw Annie en Heintjes ouders, heeft hij zich voor zijn carrière beijverd. Niet enkel voor zijn geestelijke en lichamelijke welzijn, maar ook op het financiële vlak. Heintjes grootste hits zijn composities van Addy Kleijngeld.

Zijn grootste ontdekking was het kindsterretje Heintje. Daarin zag hij veel van zichzelf terug, een jochie uit een arbeidersgezin zoals hijzelf ook was.

Addy samen met de befaamde chansonnière en filmster Juliette Greco. Deze opname werd gemaakt tijdens een tournee door Nederland en België.

op de begraafplaats aan de Helmondse Molenstraat. Zo kwam er een droevig einde aan de gevierde accordeonspeler, producer, componist en tekstdichter. Maar het betekende in de eerste plaats het einde van de gelukkige verbintenis met zijn vrouw Annie. Ze hebben dan ook veel voor elkaar betekend. Addy beweerde dat hij het zonder haar, ze waren zesendertig jaar getrouwd, nooit zover zou hebben gebracht. Na zijn dood is ze nog 25 jaar alleen geweest. Gelukkig kreeg zij alle steun van hun enige dochter. Die dochter is Henny, de auteur van dit levensverhaal. «

Epiloog

Tot aan zijn dood heeft Addy voor zijn muzikanten en pupillen klaargestaan, ze konden te allen tijde op hem rekenen. Nog altijd, nu 45 jaar later, komen er brieven, mails en foto's binnen en verschijnen er krantenartikelen over hem. In het boek 'Helmondse Helden' van Jef de Jager, wordt aandacht aan hem besteedt en in het kortelings verschenen werk 'Op de Monnika' van Freke Sens, speelt hij de hoofdrol. In Helmond West is de 'Addy Kleijngeldstraat' naar hem vernoemd en binnenkort verschijnt een DOCU-film over zijn leven.

Addy bereikte de leeftijd van slecht 54 jaar. Hij stierf in 1977 aan een fatale hartstilstand, in de trein op weg naar zijn vakantieadres en werd ter aarde besteld

*Ter herinnering aan Addy Kleijngeld.
De laatste foto die van hem gemaakt werd.*

- Met bijzondere dank aan Henk Adriaans.
- Alle foto's zijn afkomstig uit het fotoarchief van de familie Kleijngeld

*Een herberg, annex koffiehuis en café,
aan de Parallelweg*

Herinneringen aan Herberg d'n Tivoli

door Hans Vogels

De Binnen Parallelweg is ontstaan na de aanleg van het spoor. Om de treinbaan te realiseren kocht de Nederlandse Staat in Helmond veel grond aan. Na de constructie werden de resterende kavels verkocht. Die waren nogal gewild omdat de ligging veel logistieke voordelen bood. Eén terrein werd aangekocht door de uit Tilburg afkomstige Johannes van de Sande. Op de hoek van de Binnen Parallelweg en het Groenewoud liet hij Herberg d'n Tivoli bouwen. Het etablissement was de have en goed van Johannes en zijn vrouw Justina en kwam later door erfenis toe aan Jan en Betje van Bussel, die in een naastgelegen pand ook een transport- en handelsbedrijf exploiteerden.

Het Groenewoud en de in het verlengde liggende Hoogeindsestraat, waren toen uitvalswegen van de stad. Via die straten kon men in de richting Brouwhuis gaan. De Binnen Parallelweg ontstond na de aanleg van de Brabant spoorlijn, die onder andere via Helmond en Deurne, van Rotterdam naar Venlo voert. In 1859 was daarvoor door de overheid admmissie verleend. Nabij de Ameide lag een stuk grond dat door de staatsspoorwegen werd aangekocht. Het werd benut voor de bouw van een emplacement, waar treinen werden gerangeerd en bevrachting geladen of gelost. Nadat de aanleg van het spoor was voltooid, werd het overgebleven deel van het

terrein te koop aangeboden. Het werd verworven door Johannes van de Sande.

Als twintigjarige had Johannes zich in Aarle-Rixtel gevestigd. In 1845 was hij getrouwd met de daar geboren Justina van Vijfeijken. Het paar had hun intrek genomen in een huis op de Kleine Overbrug. Na een kwart eeuw vertrok het gezin naar Helmond, nadat Johannes de overgebleven grond aan de Binnen Parallelweg, hoek Groenewoud, in eigendom had gekregen. Hij bouwde daarop d'n Tivoli, waarin het gezin leefde en werkte. Hij was toen al 56 jaar, maar nog jong genoeg om een nieuwe fase in zijn leven te beginnen. Johannes was

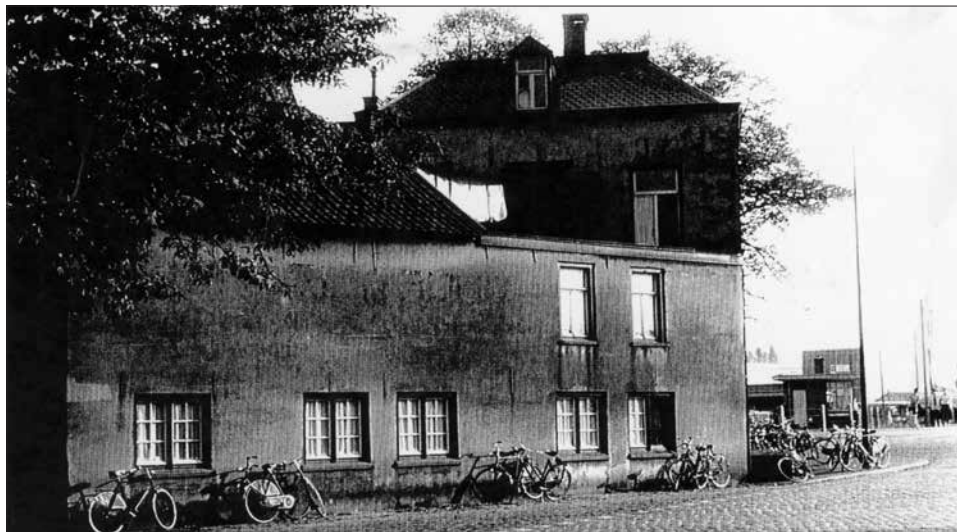
Hoek Binnen
Parallelweg/
Groenewoud.
Rechts richting
Stationsplein, links
het Groenewoud.
Dit pand 'd'n Tivoli'
werd uitgebaat
door de expediteur
Jan van Bussel.
(foto: RHCe)

aanvankelijk fabrieksarbeider, maar had zich omgeschoold tot machinist bij de spoorwegen. Vanaf de tijd dat hij in Helmond woonde, was hij ook herbergier. Justina maakte dat maar kort mee, zij stierf in 1873. Johannes overleed negen jaar later.

D'n Tivoli had toen al een uitstekende naam opgebouwd. Het was niet enkel een herberg, koffiehuis en café, maar zoals de naam suggereert, ook een ontspanningsoord. Gedurende de kermissen was er alle dagen amusement. De bezoekers werden er in 'eene flinke danstent' welkom geheten, terwijl de biermakers voor leven in de brouwerij zorgden. Er werden concerten gegeven, onder andere door de Aarle-Rixtelse 'Harmonie De Goede Hoop', en alle dagen was er een 'Matinee, Bal en Soiree'. Op zondag kon men genieten van een middagshow met muziek & zang, onder andere door de muzikale familie Beumer. De tent werd tevens gebruikt voor podiumkunsten. In 1882 werd het schouwspel 'De Magnetiseur' opgevoerd,

een komedie in twee bedrijven. Als toegift werd de eenakter 'Zoo heer, Zoo knecht' ten uitvoering gebracht. De voorstelling was te bezoeken voor een prijs van 25 cent, een mindere rang kostte 15 cent. 'Puike dranken en een flinke bediening' waren vanzelfsprekend.

Ook het verenigingslokaal van het handbooggezelschap 'Buitenlust', bevond zich in d'n Tivoli. Bij de herberg werd geschoten op een zogeheten blazoen, een doel in de vorm van een (wapen) schild als symbool voor een familie of land. De kruisboog was in het verleden weliswaar een oorlogswapen, maar het boogschieten was een populaire recreatiesport geworden. De schietbaan met de doelen bevond zich in de achtertuin. Natuurlijk was er eer en roem voor de nummer één te behalen, voor de verliezers was het goed om te weten dat Herberg d'n Tivoli over een goede biertap beschikte. En in de directe omgeving waren ook nog enkele kleine brouwerijen gevestigd.

Herberg d'n Tivoli anno 1910. De stallen werden later als kantoor gebruikt. Hierin was eerstens de kalverenwaag ondergebracht. (Privé-archief Jan van Bussel)

Johannes en Elisabeth van Bussel

Na het heengaan van Johannes van de Sande werd d'n Tivoli overgenomen door zijn dochter Johanna Elisabeth (Betje) van de Sande. Zij had weliswaar vijf broers en zussen, maar bij de boedelverdeling was het Betje geweest die de herberg toebedeeld had gekregen. In 1888, zes jaar na de dood van haar vader, huwde ze met de ondernemer Johannes van Bussel. Nadat ze samen de herberg hadden aanvaard, werd die grondig verbouwd. In 1922 werd er een verdieping en een zolder opgezet en in de tuin een beugelbaan aangelegd. Hun trouwfoto laat zien dat er nog steeds Tivoli boven de ingang stond, maar de naam Van de Sande was vervangen door Van Bussel.

Jan exploiteerde, in het begin aan de Steenweg, maar na zijn huwelijk vanuit een in 1898 gebouwd pand aan de Binnen Parallelweg, een transport- en expeditiebedrijf. Daarmee verwierf hij

TOONEELVOORSTELLING
TE GEVEN DOOR DE LEDEN VAN HET
HANDBOOGSCHUTTERSGEZELSCHAP
"BUITENLUST,"
op Zaterdag 19 en Maandag 20 Februari 1882
bij Jan Van de Sande, (Tivoli.)

PROGRAMMA:

No 1. **DE MAGNETISEUR,**
Bijspel in twee bedrijven.
PERSONEN:
Oom JAN, Rentenier. PIETER DOLLEMAN.
KAATJE, zijne Nicht. KLAAS GOED.
HENDRIK. MINA, Diensthede van Oom Jan.
JAN POEST.

No 2. **Zoo Heer, Zoo knecht,**
Bijspel in een bedrijf.
PERSONEN:
AUGUST, Kwaatschilder. WILSON, Oom van August.
JOOST, zijn knecht.

Entrée: (Eerste Rang 25 Cents.
(Tweede " 15 "
Aanvang 's avonds 7¹/₂ uur precies.
Voor flinke bediening zal zorg gedragen worden

Een advertentie uit De Zuidwillemsvaart van 18 februari 1882. (www.delpher.nl)

naam en faam. Het pand, een gehuurde karrenloods en onroerend goed van de spoorwegen, stond op een geniale locatie, dicht bij het spoor, de stad en de

*De karren-
loodsen met
bovenwoningen
aan de Binnen
Parallelweg.
(foto: RHCe)*

Zuid-Willemsvaart. De zaken bleven niet beperkt tot transport. De firma handelde ook in steenkool en cement, al lag het accent van het bedrijf op expeditie. De leiding over de herberg berustte volledig bij Betje, het beheer van de transport- en handelsonderneming bij Jan. Dat was bepaald niet gering. Een bijzonder transport werd uitgevoerd in 1917, toen met een met zes paarden bespannen wagen, een gigantische machine vanaf het station naar de Vlisco werd vervoerd. Een andere exceptionele opdracht was het transport van een brugdeel voor een oeververbinding over het Dommeldal bij Liempde. Het karwei werd onmiskenbaar naar believen uitgevoerd, immers vanaf 1889 was Van Bussel de vaste transporteur van brugdelen voor het Helmondse staalconstructiebedrijf Begemann.

Rond 1910 werd aan de karrenloodsen een gebouw met enkele bovenwoningen toegevoegd. In 1920 verrees aangrenzend, in opdracht van de familie Van Bussel, een huis met een klokgevel. De

façade was uitgevoerd met versieringen van zandsteen in de vorm van een luidklok. De woning was bestemd voor Jan en Betje, maar ze hebben er maar kort van kunnen genieten. In 1922 overleed Jan. Hun kinderen lieten het huis vervolgens aanpassen voor hun moeder Betje, maar zij stierf in het voorjaar van 1924. Daarna heeft het pand diverse eigenaars en bewoners gekend.

Betje van d'n Tivoli

Jan zwaaide dan wel de spreekwoordelijke scepter in zijn ondernemingen, het beheer van de herberg was het onaantastbare terrein van Betje. Ze leidde de herberg soeverein en zorgde daarnaast voor haar gezin. Het paar werd gezegend met zeven kinderen, vijf dochters en twee zonen. Tot hun grote verdriet overleden vier kinderen op zeer jeugdige leeftijd. Jan en Betje droegen littekens die voor eeuwig op hun ziel stonden gebrand. Niettemin was Betje een trotse vrouw die voor haar kinderen alleen het allerbeste goed genoeg achtte.

Voor de herberg spande ze zich volledig in. Ze stelde alles in het werk om klanten te trekken en die in ere te houden. De tevredenheid van gasten bepaalt immers het succes. Betje hield zich vast aan oude gebruiken. Zo werd de vloer van d'n Tivoli iedere week van een nieuw zandtapijt voorzien. Dat was een vloerdecoratie die ontstond door het strooien van zand op de harde ondergrond. Het was een telkens terugkerend karwei, dat ze samen met haar vaste hulp Hanneke Louwkens ter hand nam. Met een tot trechter gevouwen stuk papier, werd wit zand in patronen op de grond gestrooid. Met de vingers werden daar fraaie figuren in aangebracht. Het was in die tijd een veel voorkomende vloerdecoratie en men hoefde geen tapijt aan te schaffen. De figuren die gestrooid werden waren vrijwel altijd bloemen en motieven van korenaren.

In deze entourage werden de bezoekers ontvangen. Dat waren soms reizigers die onderdak voor de nacht zochten. Marskramers van artikelen die in een rugkorf of mars werden meegedragen en op het platteland, steden en markten, of van huis tot huis, werden verkocht. En dan waren er passanten die zomaar een kop koffie kwamen drinken of mensen die behoeften hadden aan een hartversterkertje. Voor hen was d'n Tivoli altijd geopend, zij het dat er een strikte middagpauze in acht werd genomen. Zelfs de zakelijke gesprekken van Jan werden rond het middaguur onderbroken dan wel opgeschort. Niet zelden zette hij noodgedwongen de gesprekken elders voort.

Er was meer bedrijvigheid waarbij Betje een stevige vinger in de pap had. Bij d'n Tivoli werd jaarlijks een paardenkeuring gehouden, dat gebeurde zonder

De leiding over de herberg berustte bij Johanna Elisabeth van de Sande, ofwel Betje van d'n Tivolii. (Privé-archief Jan van Bussel)

Het huis met de klokgevel. (foto: RHCE)

In d'n Tivoli had iedere klant zijn eigen bierpul. Deze dateert uit 1890. (Privé-archief Jan van Bussel)

scrupules gewoon voor de herberg op de stoep. Boeren hadden in die tijd één of twee (trek)paarden. Vaak kochten ze er een veulen bij, in de hoop er wat aan te kunnen verdienen. De keuringsdag bood die kans bij uitstek. De monsteringen werden doorgaans vooraf aangekondigd. Een dag voor de keuring lieten de boeren een handelsbeslag onder de hoeven aanbrengen. Dan tilden de paarden hun benen sierlijker op en liepen ze dus galanter. Als het dier niet verkocht werd, werd het gewone beslag weer teruggeplaatst.

Bij Herberg d'n Tivoli werd ook jong rundvee gewogen. Dat gebeurde met behulp van een zogeheten kalverenwaag die in een aanbouw stond opgesteld. Het was een soort brugbalans, lijkend op

Bij d'n Tivoli werden middels een zogeheten weegkooi kalveren gewogen. Dit was nodig om de slacht- of handelsprijs te bepalen. In de deuropening links Betje van Bussel van de Sande, Hanneke (hulp) en Jan van Bussel. Verder de slagers van Helmond en vier opkopers met bolhoeden. (Privé-archief Jan van Bussel)

Kalveren werden bij d'n Tivoli gewogen met behulp van een zogenaamde kalverenwaag, een soort brugbalans lijkend op een houten kooi. Deze waag werd eertijds in Veghel gebruikt. (Afbeelding ter beschikking gesteld door Heemkundekring Veghele)

een houten kooi, waarmee het gewicht en dus de waarde van het jonge vee werd bepaald. Veehouders, opkopers en slagers maakten er graag gebruik van, niet in de laatste plaats om zich in de herberg 'en passant' aangenaam te verpozen. Het wegen van de dieren was nodig om de slacht- of handelsprijs vast te leggen.

Ook de af te dragen cijns werd middels het gewicht van de dieren berekend, al was de weging niet altijd even nauwkeurig. De kalverenwagen werden overwegend in de achttiende- en negentiende eeuw gebruikt, daarna verviel de weegplicht en daarmee de handelswijze.

Neergang

Na het overlijden van Jan en Betje zette hun zoon Johannes Antonius van Bussel (1894-1952) de zaak nog enige tijd voort. Hij was het die in 1928 een laad- en loskraan aan het kanaal liet aanleggen, die bekend werd als de kraanbaan van Slits. Maar het was Jan die met het takelwerktuig goederen naar de wal verlaadde. In 1921 trouwde hij met Adriana Bartholomea Marijnen. Drie jaren later besloot het stel de herberg andermaal te laten verbouwen, hetgeen door het aannemersbedrijf van zwager Frans van de Looveren uit Helmond werd gerealiseerd. Herberg d'n Tivoli werd tenslotte afgebroken in het kader van de sanering van het stationskwartier. Wat zou het mooi zijn als het bouwbedrijf BouwSecure, waarvan de kantoren zijn gevestigd aan

de Binnen Parallelweg nagenoeg op de plek van de oude herberg, de aanduiding Tivoli op de gevel van hun gebouw zou aanbrengen. Het zou een hommage aan de historie en een blijvende herinnering aan Herberg d'n Tivoli zijn. «

Bijzondere dank aan Jan van Bussel, kleinzoon van Jan en Betje van Bussel.

Bronnen:

- Regionaal Historisch Centrum (RHCE)
- De geschiedenis van de Binnen Parallelweg in het Stationskwartier van Helmond
- Aantekeningen van Jan van Bussel

August van Lieshout

*Van glasblazer tot bedrijfsleider
sociale werkplaats*

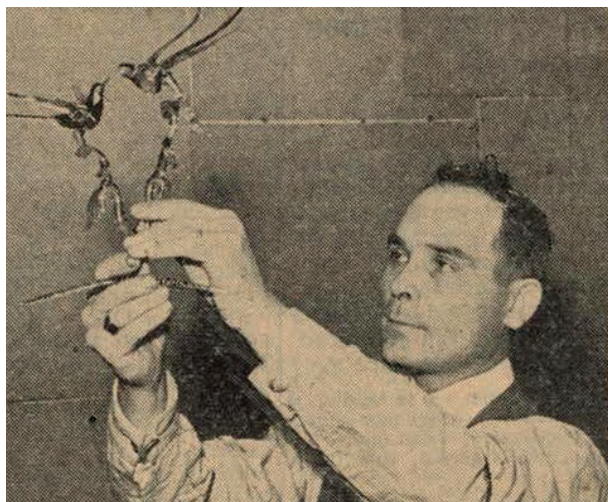
door *Eugène Plessen*

Verschillende ondernemers en fabrikanten zijn van grote betekenis geweest voor de geschiedenis en ontwikkeling van Helmond. Natuurlijk kent iedereen Raymakers, de Wit en van Vlissingen, maar dat er ooit een glasblazerij in Helmond is geweest, is voor velen onbekend. De zoektocht naar dit verleden startte bij een toevallige ontmoeting met een familielid van August van Lieshout. Een van de zonen van kunstschilder Antoon Vorstermans (1902-1987), wist te vertellen dat zijn moeder een zus van August was. Een gesprek over het Helmonds erfgoed belandde bij deze gewezen glasblazer. Nader onderzoek bleek volkomen terecht, zeker na het uitpluizen van oude kranten en interviews over nazaten. Het zorgde voor een verslag, beginnend rond de oorlogsjaren van de jaren veertig.

Hoewel Helmond, ten opzichte van andere steden in Nederland, minder te lijden heeft gehad van het oorlogsgeweld, stond het herstel van de stad gedurende de naoorlogse jaren in het teken van opbouw en ontwikkeling. Naast grote problemen zoals huisvesting, voeding en infrastructuur in geheel Nederland was er ook gebrek aan luxe artikelen. Sommige verstandige ondernemers maakten handig gebruik van deze situatie door hun ambitie en ondernemerszin te gebruiken. Een van hen was August van Lieshout (roepnaam Guus) geboren in 1909 te Mönchengladbach en naar

Helmond verhuisd rond de jaren dertig, vanwege het opkomende nationaal-socialisme. Hij trouwde in 1936 in Helmond. In november 1948 schreef 'De Helmondsche Courant' een artikel over hem en zijn onderneming. Hierin werd de glasblazerij een veelbelovende onderneming voor onze stad genoemd.

De journalist schreef dat hij met zijn fotograaf en blocnote naar het adres Veestraat 10 was geweest, om de lezers van de krant iets over de zaak en het nauwelijks bekende ambacht van glasblazer te vertellen. Kerst 1948 naderde

< Ondernemer August van Lieshout met een van zijn fraaie glasproducten.

√ De werkplaats van glasblazerij August van Lieshout. Jonge mannen vervaardigen boven hun glasbranders massa's kerstboomversieringen.

√ Personeelsadvertentie in de Helmondsche courant van 31 juli 1948. (afbeeldingen Delpher)

en hij beschreef dat in vele huizen weer de kerstboom pronkte, getooid met rode, groene, en zilveren ballen, vogelfiguurtjes, paddenstoelen en dergelijke. Weet men wel, zo schreef hij, dat Helmond sedert geruime tijd een industrie rijk is die deze en nog veel andere producten vervaardigt?

August van Lieshout zag in zijn prille jeugd ergens iemand een glazen scheepje maken en nam, zo jong als hij was, het besluit om glasblazer te worden. Hij bekwaamde zich in het vak op diverse plaatsen in Nederland en in verschillende Europese landen. Eind 1940 liet hij thuis, in de Willem Prinzenstraat, een gasbrander aanleggen en startte met een bescheiden huisindustrie. Het krijgen van grondstoffen, zoals buisglas en zilvernitraat, leverde echter tijdens de bezettingstijd een hopeloze topperij op. Met ponden en kilootjes moest het moeizaam worden bijeengebracht. Evenwel groeide zijn bedrijf, 'LIKA' genaamd, tot een volwaardige glasblazerij. Met de

GEVRAAGD :
Jongens van 14-16 jaar
 om opgeleid te worden tot het fabriceren van
 Kerstartikelen, Medische Instrumenten, Sier- en Pakartikelen
 Alleen zij die ambitie hebben een goed vakman te worden
 gelieven zich aan te melden bij Firma „LIKA“, Veestraat 10,
 Helmond (gedurende de Kermisweek tussen 10 en 12 uur).

bevrijding van Helmond had August al vijf man vast in dienst en toen de grenzen open gingen voor materiaal uit het buitenland, kreeg hij de beschikking over een bedrijfsruimte op het adres Veestraat 10.

Het werd de enige industrie in het zuiden die gerechtigd was om kerst-

artikelen te vervaardigen. Hij kwam echter snel handen te kort, zeker gezien de advertentie die rond kerst 1948 in de krant verscheen. Dit kwam omdat het bedrijf in die jaren verplicht werd, ook te werken voor de export. Van oktober tot januari mocht dan alleen maar voor de binnenlandse markt worden gewerkt. Hoe dan ook was August zeker niet bang dat de Duitse fabricage weer zou opleven. Dit had een reden, vóór de oorlog voorzag Duitsland voor een groot deel in de Europese behoefte aan kerstboomversieringen. Men had daar zelfs fabrieken waar 20.000 arbeiders werkten aan de productie van kerstboomversieringen. Na 1945 was deze industrie op die schaal praktisch verdwenen. Hij koos er

evenwel voor om zijn kennis nog meer te verbreden en ondernam een reis naar Zweden waar hij een nieuw procedé vond voor het zilverkleuren van zijn artikelen, omdat deze voorheen na korte tijd zwart werden. Dat gaf hem op dat moment een voorsprong in het vervaardigen van kerstversieringen in zuid Nederland.

Zijn glasblazers zaten in die tijd twee aan twee achter hun banken en branders. De een blies het halfproduct, de ander het sierstuk en op de bovenverdieping van het bedrijf werd verzilverd, gelakt, gezaagd en ingepakt. Naast kerstartikelen werden er ook glasinstrumenten geblazen voor laboratoria en ziekenhuizen. Daarnaast werden

De Veestraat kort na de bevrijding in september 1944. In het midden is het pand Veestraat nr. 10 zichtbaar. Het ligt ingeklemd tussen de Heilig-Hartkerk (links) en de villa van Bogaers. De winkelpui is dichtgespijkerd, het was toen de meubelzaak van Van de Sommen. Kort daarop moet August van Lieshout er zijn intrek hebben genomen. (foto: RHCe)

met vakmanschap kunstvoorwerpen gecreëerd zoals vogels, ruiters te paard en andere dieren. Toch bleek na enige tijd dat het bedrijf per executie verkocht moest worden, de oorzaak daarvan is niet bekend. Duidelijk werd wel dat August, wat overbleef, toen al terugverhuisd had naar de Willem Prinzenstraat, in de omgeving van 'Het Bijsterveld'.

Het zou zo'n acht jaar duren voordat August weer van zich liet horen. Hij werd in 1957 bedrijfsleider in de sociale werkplaats van het Limburgse Bergen, tegenwoordig 'Pioenroos' geheten. Tien jaar later werd hij na een beleidsconflict verbannen naar de stichting tot exploitatie van werkplaatsen voor aangepaste arbeid te Venlo. Hij zou daarna nog stevig van zich laten horen. In 1969 kwam hij volop in het nieuws omdat hij het beleid van de sociale werkplaatsen in Bergen en Venlo hekelde. De daar werkzame arbeiders zouden verkeerd behandeld worden en er zou geen goed contact bestaan tussen directie, werkmeesters en werknemers. In het 'Limburgs Dagblad' werd hij dan ook beschreven als de ex-rebelse

Enkele kerstboomversieringen vervaardigd in de werkplaats van August van Lieshout. (foto: Eugène Plessen)

bedrijfsleider van de werkplaats te Bergen. August van Lieshout overleed op 18 januari 1994 in Bergen op 84 jarige leeftijd. Hij is daar begraven en verdient zeker een plek in ons Helmonds verleden. Je kunt dan ook waarlijk over hem zeggen: 'Van glasblazer tot bedrijfsleider naar een sociaal geëngageerd mens'. «

**Verkoop
bij executie.**

Op Maandag 30 Mei a.s. zal door ondergetekende deurwaarder worden overgegaan tot de verkoop der ten laste van A. M. van Lieshout, glasblazer, wonende te Helmond, handelende onder de naam Glasblazerij „LIKA” in executoriaal beslag genomen roerende goederen en wel,

A. des voormiddags om tien uur te Helmond in de Veestraat achter het pand no. 10

**De complete inventaris
der nog voor kort
in werking zijnde
GLASBLAZERIJ,**

o.m. bestaande uit: werktafels, branders, vormen, compl. compressor, verzilverbakken, diverse materialen als: buisglas enz. diverse afgewerkte en onafgewerkte kerstboomartikelen enz.

B. des namiddags om twee uur te Helmond in het pand Willem Prinzenstr. no. 5 M

Aankondiging voor de executieverkoop in de Helmondsche Courant van 25 mei 1949. (afbeelding Delpher)

Begunstigers

van de **Heemkondekring Helmont**

BROECKX MAKELAARS

COENEN EN CO

FOTO LAMBERT VAN DE KERKHOF

IL BORGO HUIS MET DE LUTS

ISERO HELMOND

DE JONGH DAK EN BOUWSERVICE

KUIJPERS BUSINESS PARTNERS B.V.

LAUMÉ RECLAME-DRUKWERK

METAAL MAKELAAR RUUD GRIJPSTRA

MOSMAN AUTOSCHADE

NOTARISKANTOOR SPOORMAKERS

NOTEN GRAFMONUMENTEN HELMOND

PEDICURE WILMA KUIJPERS - PARAMEDISCH CENTRUM-WEST

RABOBANK

DE RIJK VAN DE WESTERLO ADVOCATEN

SMITS + PRICK ACCOUNTANTS EN ADVISEURS

VAN NUENEN RIJWIELHANDEL

VERHAGEN & CO SCHILDERWERKEN EINDHOVEN EN HELMOND

WIJNHUIS HELMOND

